מקשה הגמרא על רבי יוחנן: אף לשיטתך קשה, כיון שאתה מודה שהחובל בחבירו משלם ואינו לוקה, כמבואר לעיל, אם כן בחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נַמִּי יש לומר טענה זו, שאִם כֵּן שמשלם ואינו לוקה בַּמַּתְלְתָּ את עונשו של העובר על לאו 'אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף, פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ' (דברים כה ג), שזו האזהרה למכה חבירו. וכן בעֵדִים זוֹמְמִין נַמִּי קשה, כיון שמשלמים ואינם לוקים, כמבואר לעיל, אִם כֵּן בְּמַתְלְתָּ את הפסוק (דברים כה ב) 'וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע', שממנו לומדים חיוב מלקות בעדים זוממים. אֶלָּא ודאי יש לומר שאין מלקות אלו בטלים לגמרי, אלא לגבי עֵדִים זוֹמְמִין אֶפְשָׁר לְקַיּוּמֵהּ – לקיים את חיוב המלקות בְּאופן שהעידו על כהן שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, והרי הוא חלל, ונמצאו זוממים, שבמקרה זה אינם נענשים ב'כאשר זמם' אלא לוקים. וחוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נַמִּי, אִיכָּא לְקַיּוּמֵהּ לחיוב המלקות בְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁאֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, שכיון שאין בה חיוב תשלומים, לוקה. ואם כן לדעת עולא אֲחוֹתוֹ נַמִּי – אף חיוב המלקות שיש בבא על אחותו, אִיכָּא לְקַיּוּמֵהּ בַּאֲחוֹתוֹ בּוֹגֶרֶת, שאין בה חיוב קנס, ולבן לוקה, ואין מקום לקושיית רבי יוחנן שאם באחותו נערה משלם ואינו לוקה ביטלת את המלקות של הבא על אחותו, שהרי המלקות מתקיימים באחותו בוגרת. ושוב יש לברר מה טעמו של רבי יוחנן שאינו סובר כעולא.

מבארת הגמרא את טעמו של רבי יוחנן: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן, הרי עולא לומד את דינו בגזירה שוה 'תחת' 'תחת', ואי אפשר לדרוש כן, כיון דהַאי 'תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּה' הכתוב באונס, מִיבָּעֵי לֵיהּ – נצרך לְכִדְרַבִּי, דְּאָמַר אַבָּיֵי (להלן מג:), מנין שהאונס חייב גם בושת ופגם, שמא נאמר שכשקנסה אותו התורה חמישים כסף נכללו בזה גם דמי בושת ופגם, אלא יש ללמוד זאת מדְּאָמַר קְרָא 'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ' (דברים כב כט), בא הפסוק לומר, הַאי – חמישים כסף אלו, הם רק תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ – קנס על העינוי, מִכְּלָל – משמע מכך דְּאִיכָּא גם תשלומי בּוּשֶׁת וּפְגָם, שאינם מחמת העינוי, אלא כל חובל בחבירו חייב בהם, וכיון שהתיבות 'תחת אשר עינה' אינן מיותרות, סובר רבי יוחנן שאי אפשר לדרוש מהן גזירה שוה זו, שמשלם ואינו לוקה.

הגמרא מבארת מה ישיב עולא על טענת רבי יוחנן. אומרת הגמרא: וְעוּלָּא, שלומד מ'תחת אשר עינה' שמשלם ואינו לוקה, יסבור שפסוק זה פנוי לגזירה שוה, ואילו דינו של אביי שיש חיוב בושת ופגם נַפְקָא לֵיהּ – הוא לומדו מִדרשתו דְּרַבָּא, דְּאָמַר רַבָּא, אָמַר קְרָא 'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף', ותיבות 'השוכב עמה' מיותרות, שיכלה התורה לכתוב 'ונתן האיש', ויש לדרוש מכך שרק עבור הֲנָאַת שְׁכִיבָה משלם חֲמִשִּׁים כסף, מִכְּלָל דְּאִיכָּא מלבד זאת, גם תשלומי בּוּשֶׁת וּפְגָם שאינם מחמת הנאת שכיבה, שהרי שייכים הם גם בשאר חובל בחבירו.

* * *

הגמרא לעיל (לב:) הביאה את דעת רבי אילעא, שהטעם שלדברי חכמים עדים זוממים משלמים ואינם לוקים הוא משום שבפירוש ריבתה תורה עדים זוממים לתשלומים, הגמרא מביאה כעת דעה נוספת בענין: רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מה שעֵדִים זוֹמְמִין מְמוֹנָא מְשַׁלְּמִי וּמִילְקָא לֹא לָקֵי, אין זה מחמת לימוד מפסוק, אלא מִשּׁוּם דְּלָאו בְּנֵי הַתְרָאָה נִינְהוּ – אין התראה שייכת בהם, וכמו שיבואר להלן, וכיון שאין עונש הגוף ניתן ללא התראה, חיובם הוא תשלומי ממון.

מבארת הגמרא מדוע לא שייכת בהם התראה: אָמַר רָבָא, תֵּדַע שכן הוא, שאינם בני התראה, שהרי נִיתְּרֵי בְּהוּ אִימַּת – מתי נתרה בהם, נִיתְּרֵי בְּהוּ מֵעִיקָּרָא – אם נתרה בהם יום או שעה קודם שיעידו, שאם יוזמו ילקו, אָמְרֵי אִישְׁתַּלֵּין – יכולים הם לומר שבשעת העדות שכחו את ההתראה, כיון שעבר זמן, ובטלה ההתראה. נִיתְּרֵי בְּהוּ בְּשָׁעַת מַעֲשֶׂה – בשעת העדות, פָּרְשֵׁי וְלֹא מַסְהֲדֵי – יפרשו ולא יעידו כלל אפילו עדות אמת, שיאמרו, כיון שאנו חשודים בעיניכם מה לנו ולצרה זאת. נִיתְּרֵי בְּהוּ לְבַסּוֹף – לאחר שכבר העידו, מַאי דַּהֲוָה הֲוָה – הרי כיון שכבר העידו אינם יכולים לחזור בהם מעדותם. וכיון שלא שייכת בהם התראה, פטורים ממלקות ומשלמים ממון.

מקשה הגמרא על דברי רבא: מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִיקָא, וְנִיתְּרֵי בְּהוּ מֵעִיקָּרָא – נתרה בהם התראה גמורה לפני שבאו לבית דין, וּבשעת עדותם נָרְמֵי בְּהוּ רַמּוּיֵי – נרמוז להם את ההתראה בלשון רכה שלא יקפידו, אך לא יוכלו לומר ששכחוה. נמצא שלדברי אביי המקשה על רבא וסובר שאפשר להתרות בעדים זוממים, עדים זוממים צריכים התראה. הגמרא מבארת שאף אביי חזר בו מדברים אלו: חֲדַר – חזר וְאָמַר אַבָּיֵי, לָאו מִילְּתָא הִיא דְּאָמְרִי – אין נכון הדבר שאמרתי, שעדים זוממים צריכים התראה, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לומר שעֵדִים זוֹמְמִין צְרִיכִין הַתְרָאָה, נמצא דכִּי לֹא מַתְרִינַן בְּהוּ – אם לא התרו בהם, והעידו בשקר על אדם החייב מיתה, לֹא קָטְלִינַן לְהוּ – אין הורגים אותם כשהוזמו, ולא יתכן לומר כן, דמִי אִיכָּא מִידֵּי דְּאִינְהוּ בָּעוּ קְטִיל בְּלֹא הַתְרָאָה, וְאִינְהוּ בָּעוּ הַתְרָאָה – וכי יתכן לומר כן, שהם רצו להרוג את הנידון בלא התראה, שהרי העידו על מעשה שלא היה מעולם, ובודאי שלא היתה בו התראה, וכדי להרוג אותם נצטרך התראה, הָא בָּעֵינַן – הרי יש צורך שיתקיים 'וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו', כלומר שעונשם הוא אותו דבר שהתכוונו לגרום לנידון, וְלֵיכָּא – ואין זה מתקיים באופן זה, שהם זממוהו להורגו ללא התראה, ואנו הורגים אותם רק אם התרו בהם. אלא ודאי אין צורך בהתראה כדי להעניש עדים זוממים. נמצא שבין לרבא ובין לאביי אין התראה בעדים זוממים, וזהו טעמו של רבי אליעזר שהם משלמים ואינם לוקים.

הגמרא מקשה על דברי אביי: מַתְקִיף לָהּ רַב סַמָּא בְּרֵיהּ דְּרַב יְרְמְיָה, אֶלָּא מֵעַתָּה – לדברי אביי שהטעם שאין עדים זוממים צריכים התראה הוא כדי שיתקיים 'כאשר זמם', אם כן עדים זוממים שהעידו על פלוני כהן שהוא בֶּן גְּרוּשָׁה וּבֶן חֲלוּצָה, שלא מקיימים בהם כאשר זמם, לעשותם חללים, אלא הם לוקים, דְּחיוב מלקות שבהם לֹא מִ'כַּאֲשֶׁר זָמַם' קָא מִיתַּרְבִּי – אינו מדין 'כאשר זמם', אלא נלמד מהפסוק (ויקרא כה ב) 'וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע', לִיבָּעֵי הַתְרָאָה – נצריך התראה כדי להלקותם, שהרי כאן לא שייך טעמו של אביי.

משיבה הגמרא: אָמַר קְרָא (ויקרא כד כב), 'מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם', ודורשים מכך שצריך שיהיה מִשְׁפַּט הַשָּׁוֶה לְכוּלָּכֶם, ולכן יש להשוות את כל העדים הזוממים לדין אחד, וכיון שרוב עדים זוממים נענשים מדין 'כאשר זמם' ואינם צריכים התראה, אף באופן שהם נענשים מדין 'והיה אם בן הכות רשע', אינם צריכים התראה.

* * *

הגמרא לעיל (לב:) ביארה שלדעת רבי יוחנן הטעם שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה הוא משום שבפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומים, הגמרא מביאה כעת טעם אחר: רַב שֵׁשָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר, חוֹבֵל בַּחֲבֵירוֹ נַמִּי, דְּמָמוֹנָא מְשַׁלֵּם וּמִילְקָא לֹא לָקֵי, נלמד מֵהָכָא, נאמר בפסוק (שמות כא כב) 'וְכִי יִנָּצּוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ', וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמַצּוּת [–במריבה] שֶׁבְּמִיתָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שהיזה האחד מתכוון להרוג את חבירו, דִּכְתִיב בפסוק שאחריו 'וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה' 'וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ' – שאם מתה האשה יש להרוג את המכה, ואף שלא התכוון להרוג את האשה אלא את חבירו, ולימד הכתוב שהמתכוין להרוג אדם זה והרג אדם אחר, חייב מיתה. ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן מדובר, אִי דְּלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – אם לא התרו במכה, אַמַּאי מִיקְטַל – מדוע הוא חייב מיתה, והלא אין חיוב מיתה ללא התראה. אֶלָּא

המשך בעמוד רכג

1 **פְּשִׁיטָא דְּאַתְרוּ בֵּיהּ**, וַהֲרֵי הַהִתְרָאָה לְמִיתָה נֶחְשֶׁבֶת הִתְרָאָה גַּם
2 לְעִנְיַן מַלְקוּת, שֶׁהֲרֵי **הַמּוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר**, שֶׁאִם יְהָרוֹג יִתְחַיֵּב
3 מִיתָה, **הֲיֵי מוּתְרֶה** גַּם **לְדָבָר הַקַּל**, שֶׁאִם רַק יַכֶּה יִתְחַיֵּב מַלְקוּת,
4 וּמִכָּל מָקוֹם **אָמַר רַחֲמָנָא** (שם) 'וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן **עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ**' – שֶׁאִם
5 לֹא מֵתָה הָאִשָּׁה אֶלָּא רַק יָצְאוּ יְלָדֶיהָ, יְשַׁלֵּם דְּמֵי וְלָדוֹת לְבַעַל,
6 וּמוּבָא שֶׁחָבוּל בְּחֲבֵירוֹ מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֶפִילוּ כְּשֶׁהִתְרוּ בּוֹ
7 לְמַלְקוּת.

8 מִקְשֶׁה הַגְּמָרָא עַל דִּבְרֵי רַב שֵׁישָׁא: **מַתְקִיף לָהּ רַב אַשִׁי, מְמַאי** –
9 מִנַּיִן לָךְ **דְּמּוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הֲוֵי מוּתְרֶה לְדָבָר הַקַּל, דִּלְמָא לֹא הֲוֵי**
10 – שֶׁמָּא אֵין הַדָּבָר כֵּן, וְלֹכֵן אַף שֶׁהִתְרוּ בּוֹ שֶׁאִם יְמִית יֵהָרֵג, אֵין זוֹ
11 נֶחְשֶׁבֶת הִתְרָאָה שֶׁאִם יַכֶּה יִלְקֶה, וְלֹכֵן חִיְּבָתוּ תּוֹרָה בְּדְמֵי וְלָדוֹת,
12 אַךְ יִתָּכֵן שֶׁאִם יִתְרוּ בּוֹ לְמַלְקוּת, יִלְקֶה וְלֹא יְשַׁלֵּם. וְעוֹד קָשֶׁה, גַּם
13 **אִם תִּמְצָא לוֹמַר** שֶׁמּוּתְרֶה לְדָבָר חָמוּר הֲוֵי מוּתְרֶה לְדָבָר קַל, **מְמַאי**
14 **דְּמִיתָה חֲמוּרָה** מִמַּלְקוּת, וְהַמּוּתְרֶה לְמִיתָה מוּתְרֶה גַּם לְמַלְקוּת,

דִּלְמָא עונש מַלְקוּת חָמוּר מעונש מיתה. וראיה לכך, דְּאָמַר רַב, אִילְמָלֵי נְגִידוּהָ – אילו היו מייסרים לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה כדי שיעבדו לצלם של נבוכדנצר, פָּלְחוּ לְצַלְמָא – היו עובדים לצלם, ואף שהסכימו למסור עצמם למיתה, לא היו מוסרים עצמם ליסורים, ומבואר שיסורים קשים לאדם יותר ממיתה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב סָמָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַפִּי לְרַב אַשִׁי, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שרַב סָמָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִׁי הוא שאמר זאת לְרַב אַשִׁי, וְכִי לָא שָׁנֵי לָךְ – וכי אינך סבור שיש שינוי וחילוק בֵּין הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה, כמלקות בית דין שהם שלושים ותשע, לְהַכָּאָה שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה שהיה מלקה אותם נבוכדנצר, ואף שמלקות שאין להם קצבה חמורים ממיתה, מלקות שיש להם קצבה קלים ממיתה.

הגמרא מביאה קושיא אחרת על לימודו של רב שישא: מַתָּקִיף לָהּ רַב יַעֲקֹב מִנַּהַר פְּקוֹד, הֲנִיחָא – דברי רב שישא מובנים לְרַבָּנָן, דְּאָמְרֵי (סנהדרין עט.) שכשאמר הכתוב (שמות כא כג) 'וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ' הכוונה היא לְנֶפֶשׁ מַמָּשׁ, שהתורג את האשה יהרג אף שהתכוין להרוג את חבירו, אבל מוכרחים להעמיד את הפסוק באופן שהיתה התראה, ומוכח שאף על פי כן אם לא מתה האשה, אלא רק הוכתה, משלם דמי ולדות. אֶלָּא לְרַבִּי דְּאָמַר שכוונת הכתוב היא לחיוב מָמוֹן, שאם נהרגה האשה משלם המכה את דמיה ליורשיה, אך פטור ממיתה, כיון שהמתכוון להרוג אדם אחד והרג אדם אחר פטור, אם כן יתכן שמדובר בפסוק כשלא היתה התראה, ולכן אם לא נהרגה האשה משלם דמי ולדות, אך יתכן שאם היו מתרים בו, היה לוקה ולא משלם, וּמַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מנין שחובל בחבירו שהתרו בו למלקות, משלם ואינו לוקה.

הגמרא מביאה מקור אחר לכך שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה: אֶלָּא אָמַר רַב יַעֲקֹב מִנַּהַר פְּקוֹד מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא, דין זה נלמד מֵהֶכֵּא, נאמר בפסוק לגבי המכה את חבירו (שם כא יט) 'אִם יָקוּם וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה', כלומר, שאם לא מת המוכה פטור המכה ממיתה, וקשה, וְכִי לולי הפסוק תַּעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁזֶּה – המוכה, בריא וְהַהֹלֵךְ בַּשּׁוּק, וָזֶה – המכה נֶהֱרָג, והרי ודאי שאם לא מת המוכה אין המכה נהרג, אֶלָּא הפסוק מְלַמֵּד שֶׁאֵם הכהו ונפל למשכב, חוֹבְשִׁין אוֹתוֹ בבית האסורים, עד שנראה מה יקרה למוכה, וְאִי לאחר זמן מֵית המוכה, קָטְלִינַן לֵיהּ – הורגים את המכה, וְאִי לֹא מֵית, אין הורגים אותו, אלא רק 'שַׁבְּתוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא' (שם) שמתחייב בדמי שבת וריפוי. ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי – איך מדובר כאן, אִי דְּלָא אַתְרוּ בֵּיהּ שאם יהרוג יתחייב מיתה, אפילו אם מת המוכה, אַמַּאי מֵיקְטִיל – מדוע נהרג המכה, הרי אין בית דין הורגים ללא התראה. אֶלָּא פְּשִׁיטָא שמדובר דְּאַתְרוּ בֵּיהּ, וַהרי מוּתְרָה לְדָבָר חָמוּר מוּתְרָה גם לְדָבָר הַקַּל, ונמצא שבהתראת מיתה כלולה גם התראת מלקות, וְאף על פי כן אָמַר רַחֲמָנָא 'שַׁבְּתוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא' – שחייב לשלם ממון, ומבואר שהחובל בחבירו משלם ואינו לוקה, אפילו באופן שהתרו בו.

הגמרא מקשה על דברי רב יעקב, כפי שהקשתה על דברי רב שישא: מַתָּקִיף לָהּ רַב אַשִׁי, מַמַּאי דְּמוּתְרָה לְדָבָר חָמוּר הֲוֵי מוּתְרָה לְדָבָר הַקַּל, דִּלְמָא לֹא הֲוֵי מותרה לדבר קל. וְעוד, אף אִם תִּמְצָא לוֹמַר שמותרה לדבר חמור הֲוֵי מותרה לדבר הקל, קשה, מַמַּאי דְּמֵיתָה חֲמִירָה ממלקות, דִּלְמָא מַלְקוּת חָמוּר ממיתה, דְּאָמַר רַב, אִילְמָלֵי נְגִידוּהָ לַחֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, פָּלְחוּ לְצַלְמָא. מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב סָמָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַפִּי לְרַב אַשִׁי, וְאָמְרֵי לָהּ רַב סָמָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִׁי לְרַב אַשִׁי, וְכִי לֹא שָׁנֵי לָךְ בֵּין הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְצָבָה, שהיא קלה ממיתה, לְבֵין הַכָּאָה שֶׁאֵין לָהּ קְצָבָה, שהיא חמורה ממיתה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על דברי רב יעקב: מַתָּקִיף לָהּ רַב מָרִי, מַמַּאי – מנין לך דְּהפסוק (שם כא יח) 'וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ' מדבר שהכהו בְּמַזִּיד, וממילא כוונת הכתוב 'וְנִקָּה הַמַּכֶּה', היינו מָקְטָלָא – ממיתה, שאם לא מת המוכה אין הורגים את המכה, ולכן הוכרחנו להעמיד שמדובר כשהתרו בו, דִּלְמָא מדובר שהכהו בְּשׁוֹגֵג, וללא התראה, וכוונת הכתוב 'ונקה המכה' היא שאם לא מת המוכה וְנִקָּה – נפטר מַנָּלוֹת, וכוונת הפסוק שחובשים את המכה בשגגה כדי לראות אם ימות המוכה ויתחייב הלה גלות, או שיבריא ויפטר מגלות, ואז 'שבתו יתן ורפא ירפא', כיון שלא התרו בו. אבל אם התרו בו, יתכן שלוקה המכה ואינו משלם. ומנין לך שחובל בחבירו שהתרו בו למלקות משלם ואינו לוקה. מסיימת הגמרא: תַּשְׁיָא – אכן קשה הדבר על שיטת רב יעקב.

* * *

הגמרא חוזרת עתה לקושיא שבתחילת הסוגיא (לא:), שבמשנתינו מבואר שיש חיוב קנס בבא על אחותו וכו', ואילו במשנה במכות (יג.) מבואר שהבא על אחותו חייב מלקות, והרי אין אדם לוקה ומשלם על מעשה אחד. ולעיל הביאה הגמרא את תירוציהם של עולא (לב.) ורבי יוחנן (לב:), עתה מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, הָא מַנִּי – כדעת מי נשנתה משנתינו, כְּרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר שאדם שהתחייב מלקות ותשלומים בבת אחת לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם, והאונס או מפתה לוקה כמבואר במסכת מכות, ומשלם קנס כמבואר במשנתינו.

מקשה הגמרא: אִי משנתינו כְּרַבִּי מֵאִיר היא, אֲפִילּוּ באונס או מפתה את בְּתּוֹ, שחייב מיתה, נַמִּי יתחייב לשלם קנס, כיון שאפשר להעניש בשני עונשים, ואילו בסיפא של משנתינו (להלן לח:) מבואר שהוא פטור מקנס לפי שאין אדם מת ומשלם.

מתרצת הגמרא: וְכִי תֵּימָא – ואם תרצה ליישב ולומר, שאף רַבִּי מֵאִיר, רק לוֹקֶה וּמְשַׁלֵּם אִית לֵיהּ – הוא סובר רק שאדם יכול להתחייב מלקות וממון על מעשה אחד, אבל מֵת וּמְשַׁלֵּם לֵית לֵיהּ – הוא מודה שאין אדם מתחייב מיתה וממון על מעשה אחד, ולכן בבא על בתו פטור מקנס.

מנסה הגמרא לדחות את התירוץ: וְלָא – וכי אינו סובר שאדם מתחייב אף מיתה וממון, וְהָתַנְיָא בברייתא, גָּנַב שור או שה וְטָבַח אותו בְּשַׁבָּת, שמלבד חיוב תשלומי ארבעה וחמשה חייב גם מיתה על מעשה השחיטה בשבת, וכן אם גָּנַב וְטָבַח לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שחייב גם מיתה משום עבודה זרה, וכן אם גָּנַב שׁוֹר הַנִּסְקָל – שור שהמית אדם שיש מצוה לסוקלו והוא אסור בהנאה, וּטְבָחוֹ, בכל אלו מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין מתשלומי ארבעה וחמשה. הרי שרבי מאיר סובר שכשיש עליו חיוב מיתה ותשלומים, כגון בטובח בשבת או לעבודה זרה, אין חיוב המיתה פוטרו מתשלומים.

הגמרא חוזרת ומעמידה את תירוצה, שיש חילוק בין מיתה למלקות. אומרת הגמרא: הָא אִיתְּמַר עָלָהּ – הרי על ברייתא זו שנינו, אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרֵי לָהּ – ויש אומרים שאָמַר כֵּן רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, רַבִּי אֶבְיָן וְרַבִּי אֵילְעָא וְכָל חֲבוּרָתָא – וכל חבורת החכמים מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמְרֵי, שהטעם שרבי מאיר מחייב בברייתא ממון, הוא כיון שמדובר בה בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר – שמינה שליח לשחוט את הבהמה הגנובה, וכיון שאין הגנב מתחייב מיתה, אלא השליח, מתחייב הגנב בתשלומי ארבעה וחמשה מחמת טביחת השליח, אך אין ראיה שרבי מאיר סובר שאדם מת ומשלם על מעשה אחד. וממילא ניתן להעמיד את משנתינו כרבי מאיר, שאדם לוקה ומשלם, אך בבא על בתו פטור מקנס, כיון שאף לרבי מאיר אין אדם מת ומשלם.

תמהה הגמרא: כיצד אתה אומר שמדובר בטובח על ידי שליח, וְכִי יתכן הדבר שזֶּה – השליח חוֹטֵא, וְזֶה – הגנב, מִתְחַיֵּיב לשלם ארבעה וחמשה, והרי אין שליח לדבר עבירה.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, לגבי דין ארבעה וחמשה יש לימוד מיוחד שיש שליח לדבר עבירה, דְּאָמַר רַחֲמָנָא (שמות כא לז) 'וּמְכָרוֹ אוֹ מָכַר', ומקישים טביחה למכירה, מָה מְּכִירָה נעשית רק עַל יְדֵי אַחֵר, שהרי לולי הקונה אינו יכול למכור, אַף טְבִיחָה מחייבת בתשלומים גם כשנעשית עַל יְדֵי אַחֵר, והיינו על ידי שליח. מקור נוסף לכך: דְּרַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא – בבית מדרשו של רבי ישמעאל

המשך בעמוד רכג

שנו כך, מריבוי תיבת 'או' שבפסוק 'וטבחו או מכרו', למדים לְרַבּוֹת אֶת הַשָּׁלִיחַ. דְּבֵי חִזְקִיָּה תָּנָא – בבית מדרשו של חזקיה שנו, מריבוי תיבת 'תַּחַת' שבפסוק (שם) 'חֲמִשָּׁה בָקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר וְאַרְבַּע צֹאן תַּחַת הַשֶּׂה', למדים לְרַבּוֹת אֶת הַשָּׁלִיחַ.

הגמרא מביאה קושיא על עיקר סברא זו, שמחמת שטבח על ידי שליח חייב בתשלומים: מַתְקֵיף לָהּ מַר זוּטְרָא, מִי אִיכָּא מִידֵּי – האם יתכן שיש דבר, כטביחה זו שנעשית בשבת, דְּאִילּוּ עֲבַד אִיהוּ לָא מְחַיַּיב – שאילו היה עושה כן בעצמו, היה פטור מלשלם, שהרי חיוב המיתה היה פוטרו, וְעָבִיד שָׁלִיחַ וּמְחַיַּיב – ואם עשאו שלוחו הרי הוא מתחייב. מתרצת הגמרא: אִיהוּ, לָאו מְשׁוּם דְּלָא מְחַיַּיב – מה שטביחת עצמו בשבת לא מחייבתו ממון, אין זה משום שלא חל עליו כלל החיוב הקל, אֶלָּא מְשׁוּם דְּקָם לֵיהּ בְּדַרְבָּה מִינֵּיהּ – הָעֲמַד בעונש גדול הימנו, כלומר, כיון שקיבל עונש חמור אין מענישים אותו גם בעונש הקל, אבל לעולם חל עליו גם החיוב הקל, ולכן אם עשאו שלוחו הרי הוא מתחייב בתשלומים.

הגמרא מבררת לפי זה את הברייתא. שואלת הגמרא: אִי מדובר בברייתא בְּטוֹבֵחַ עַל יְדֵי אַחֵר, מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנָן דְּפָטְרֵי – מהו טעמם של רבנן שפוטרים אותו מארבעה וחמשה. משיבה הגמרא: אכן טעמם של חכמים אינו משום 'קם ליה בדרבה מיניה', אלא מטעם אחר, וּמַאן חֲכָמִים – ומי הם חכמים שבברייתא,